

พุทธวิธีการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษายุค New Normal*
BUDDHIST METHODS OF LEARNING MANAGEMENT FOR SOCIAL STUDIES
IN THE NEW NORMAL ERA

พระพัฒนพล สิริสุวรรณโณ(เพ็ชรไชย)¹, สมควร นามสีฐาน²
Phra Phatthanaphon Sirisuvanno(Phetchai)¹, Somkhuan Namseethan²
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2}
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kean Campus, Thailand.^{1,2}
Email : somkhuan.nam@outlook.co.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอพุทธวิธีการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษายุคชีวิตวิถีใหม่ให้ทราบถึงการจัดการเรียนรู้ในการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้แบบสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษายุค New Normal มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ กระบวนการจัดกิจกรรมเรียนรู้สังคมศึกษายุค New Normal แบบพุทธวิธีนี้มี 9 อย่าง คือ 1)แบบอุปมา-อุปไมย(การเปรียบเทียบ) 2)แบบปุจฉา-วิสัชนา(การถาม-ตอบ) 3)แบบธรรมสากัจฉา(การสนทนา) 4)แบบอริยสัจ 4(กำหนดปัญหา ตั้งสมมุติฐาน ทดลอง วิเคราะห์ สรุป) 5)แบบไตรสิกขา(ระเบียบวินัย จิตใจแน่วแน่ แก้ปัญหาถูกต้อง) 6)แบบพหุสูตร (ฟังมากๆ เขียนมากๆ ถามมากๆ คิดวิเคราะห์หลายๆ) 7)แบบโยนิโสมนสิการ(การทำไว้ในใจโดยแยกกาย การใช้ความคิดถูกวิธี) 8)แบบโยนิโสมนสิการ(สร้างศรัทธาและวิศิตให้กับผู้เรียน) 9)แบบอิทธิบาท 4 (พอใจในสิ่งที่เรียนรู้ พากเพียรต่อสิ่งที่เรียนรู้เสมอ มุ่งมั่นและเอาใจใส่ต่อสิ่งที่เรียนรู้ คิด วิเคราะห์ ไตร่ตรอง ก่อนนำไปใช้) โดยยึดหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ยึดหลักการสอนของพระพุทธเจ้า คือ แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ร่าเริง และมีจุดเน้นอยู่ที่การทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพรู้เชิงลึกคือ รู้จริง รู้ชัด นำไปประยุกต์ใช้ และสร้างสรรค์นวัตกรรมได้

คำสำคัญ : 1. พุทธวิธี 2. การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา 3. ยุค New Normal

ABSTRACT

This academic article The objective is to present Buddhist methods of learning management, social studies, new life, new ways to acknowledge the learning management in the integration of Buddhism principles with modern learning management in accordance with the curriculum of the core of basic education. To provide effective social studies learning management in the New Normal era and in line with the learning objectives. The process of organizing social studies learning activities in the New Normal period, Buddhist method, there are 9 ways: 1) A metaphor-metaphor. (Comparison) 2) The Catechism (Question-Answer) 3) The Dharma-style (conversation) 4) The Noble Truth 4 (Define Problem, Hypothesize, Experiment, Analyze Conclusion) 5) Three studies (Discipline, Mind Be steadfast, solve the problem correctly) 6) A scholar (listening a lot, writing a lot, asking a lot, thinking very analyzing) 7) Yonisomsikarn model (Doing it in the heart by separating urgently, using thinking in a correct way) 8) Yonisomsikarn model (Build faith and ways of thinking with the students) 9) The power of mind 4 (Satisfaction with what is learned, always persist in what is learned, focus on and pay attention to what is learned, think, analyze, ponder before applying.) By adhering to the learning management principles that focus on students Adhering to the Buddha's teaching principles: clear, motivating, courageous, cheerful, and the focus is on making students learn quality, in-depth knowledge, knowing the truth, knowing clearly and applying it. And can create innovation

Keywords : 1. Buddhist Method 2. Social Studies Learning Management 3. New Normal Era

1. บทนำ

พระพุทธเจ้าทรงเป็นบรมครูที่ประเสริฐของมนุษย์และเทวดาด้วย ดังพระพุทธคุณบทหนึ่งที่พุทธบริษัท ได้สวดกันทุกเช้าทุกเย็นว่า อนุตตโร ปุริสทัมมสารถิ สัตถา เทวมนุสสานัง ซึ่งแปลว่าเป็นครูผู้สอนของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พระพุทธคุณบทนี้ ชี้ชัดถึงภารกิจหลักที่พระพุทธเจ้าได้ทรงปฏิบัติมาตลอด พระชนม์ชีพ พระองค์ทรงทราบพื้นฐานทางจิตใจของแต่ละคน แล้วทรงจัดธรรมะมาสอนให้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เหมือนแพทย์ผู้ฉลาดจัดยารักษาผู้ป่วยอย่างเหมาะสมตามโรค ทั้งทรงเป็นผู้ตั้งอยู่ในศีลธรรมอันงดงาม จนทำให้สาวกเอาเป็นเยี่ยงอย่างได้อย่างดี ทรงสอนหลักการเรียนรู้ตามแนวทางที่พระพุทธองค์ได้ศึกษาเรียนรู้ด้วยพระองค์เอง จนได้ตรัสรู้คือรู้ความจริงที่ประเสริฐ

ซึ่งเรียกว่า ร้อยยัสจ 4 ได้แก่ การรู้ความจริงเรื่องทุกข์ รู้สาเหตุทำให้เกิดทุกข์ หรือปัญหา รู้วิธีการแก้ปัญหา หรือดับทุกข์ และรู้แนวทางปฏิบัติให้พ้นทุกข์ วิธีการสอนของพระองค์ทรงปรับให้ทันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น บางครั้งทรงตรัสสอนด้วยพระวาทะ บางครั้งทรงสนทนา บางครั้งให้วิธีปฏิบัติภาวนาที่เหมาะสมเป็นการเฉพาะ ก็ทำให้ผู้ที่ได้รับพระธรรมเข้าถึงความสว่างไสวในเวลาไม่นาน (พระมหาจรรยา สุทธิญาณ, 2558)

New Normal หรือความปกติใหม่ กำลังเป็นคำพาดหัวยอดนิยมบนโลกออนไลน์ การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในหลากหลายมิติของคนทั่วโลก ตั้งแต่การทำงาน การรักษาสุขภาพ แม้แต่การศึกษาเองก็จะต้องเผชิญกับภาวะของการปรับตัวครั้งใหญ่เช่นเดียวกัน โดยครูสังคมศึกษาต้องจัดการวางแผนการสอนและจัดตารางเวลาเรียนให้กับผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม เพิ่มความยืดหยุ่นของเวลาเรียน เพิ่มความหลากหลายของการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย และพัฒนาการด้านสังคม ยกระดับการประเมินเพื่อการพัฒนา เพื่อติดตามการเรียนรู้ สุขภาพกายและสุขภาพจิตของนักเรียน การเรียนรู้วิถีใหม่นี้ยังมีอีกหลายมิติให้ครูสังคมศึกษาต้องทำความเข้าใจในการเรียนรู้วิถีใหม่นั้น เป้าหมายของการศึกษาอาจยังคงเดิม แต่ผู้เรียนสามารถใช้วิธีที่แตกต่างในการไปถึงจุดหมายได้ ผู้เรียนบางคนอาจเรียนรู้ได้เร็วกว่าหากได้ดูภาพหรือคลิปวิดีโอ แต่ผู้เรียนบางคนอาจชอบการฟังคุณครูบรรยาย เพราะรูปแบบการเรียนรู้ของแต่ละคนไม่เหมือนกัน (AKSORN, 2020)

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษายุค New Normal ครูต้องออกแบบให้ตรงตามจริตการเรียนรู้และความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน สอดคล้องกับพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าพระองค์ที่ทรงทราบพื้นฐานทางจิตใจของแต่ละคน แล้วทรงจัดธรรมะมาสอนให้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หรือว่า เก่ง ดี มีสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

2. หลักการสอนของพระพุทธเจ้า

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2554) ได้กล่าวถึงลีลาการสอนของพระพุทธเจ้าว่า เมื่อมองกว้างๆ การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง จะดำเนินไปจนถึงผลสำเร็จ โดยมีคุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่าเป็นลีลาในการสอน 4 อย่าง ดังนี้ 1) สันทัสสนา คือ อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนจูงมือไปดู เห็นกับตา 2) สมာทปนา คือ จูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ 3) สมุตเตชนา คือ ระวังใจให้แกล้วกล้าบังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จ ได้ไม่หวั่นย่อต่อความเหนื่อยยาก 4) สัมปหังสนา คือ ชโลมใจให้เข้มแข็ง ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปี่ยมด้วยความหวังเพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับจากการปฏิบัติ

อรรถกถาชี้แจงเพิ่มเติมว่า ข้อ 1 ปลดเปลื้องความเขลาหรือความมืดมัว ข้อ 2 ปลดเปลื้องความประมาท ข้อ 3 ปลดเปลื้องความอืดคร้าน ข้อ 4 สัมฤทธิ์ การปฏิบัติ จำ 4 ข้อนี้สั้นๆ ว่า ชี้ให้ชัดเจนชวนให้ปฏิบัติ ไร้ให้กล้า ปลุกให้ร่าเริง หรือ แจ่มแจ้ว จูงใจ แก่ลัวกล้าร่าเริง

สรุปได้ว่า สติในการสอนของพระพุทธเจ้า 4 อย่าง ที่ทรงใช้สอนและประสบสำเร็จเป็นอย่างดี มีองค์ประกอบเป็นคุณลักษณะพิเศษ คือ แจ่มแจ้ว จูงใจ หาญกล้า ร่าเริง

3. จุดมุ่งหมายในการสอน

จุดมุ่งหมายในการสอนหรือลักษณะอาการที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนมี 3 อย่าง ได้แก่

1. อภิญญาอัมมเทศนา ทรงแสดงธรรมด้วยความรู้ยิ่ง คือทรงรู้ยิ่งเห็นเองแล้วจึงทรงสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม เพื่อใช้แก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน
2. สนิทานอัมมเทศนา ทรงแสดงธรรมมีเหตุผล คือผู้ฟังตรึกตรองตามหรือเห็นจริงได้ และสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมให้ถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น
3. สัปภาฎิหาริยาอัมมเทศนา ทรงแสดงธรรมให้เห็นจริง คือผู้ฟังนำผลนั้นไปปฏิบัติตาม พร้อมทั้งได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามกำลังของตนๆ

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายในการสอนที่ทำให้คำสอนของพระพุทธเจ้า ควรแก่การประพฤติปฏิบัติตาม และทำให้เหล่าสาวกเกิดความมั่นใจเคารพเลื่อมใสในพระองค์อย่างแท้จริง 3 อย่าง คือ ทรงแสดงธรรมด้วยความรู้ยิ่ง ทรงแสดงธรรมมีเหตุผล และทรงแสดงธรรมให้เห็นจริง

4. กลวิธีและอุปายประกอบการสอนของพระพุทธเจ้า

1. การยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบการสอน ช่วยให้เข้าใจความหมายได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้จำแนก เห็นจริง และเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีรสยิ่งขึ้น
2. การเปรียบเทียบกับข้ออุปมา คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมา และเข้าใจง่ายขึ้น
3. การใช้อุปกรณ์การสอน ในสมัยพุทธกาล ย่อมไม่มีอุปกรณ์การสอนชนิดต่างๆ ที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อการสอนโดยเฉพาะเหมือนสมัยปัจจุบัน เพราะยังไม่มีการจัดการศึกษาเป็นระบบขึ้นมาอย่างแพร่หลายกว้างขวางหากจะใช้อุปกรณ์ก็จะต้องอาศัยวัตถุสิ่งของที่มีในธรรมชาติหรือเครื่องใช้ต่างๆ ที่ผู้คนใช้กันอยู่
4. การทำเป็นตัวอย่าง วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือการทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู

5. การเล่นเกม เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่ การเล่นเกมและเล่นคำ เป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณ ข้อนี้ก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าที่มีรอบไปทุกด้าน

6. อุบายเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล การเลือกคนเป็นอุบายสำคัญในการเผยแผ่พระศาสนา ในการประกาศธรรมของพระพุทธเจ้าที่ เรียกว่า การวางแผนที่ได้ผลยิ่ง ทรงพิจารณาว่าเมื่อจะเข้าไปประกาศพระศาสนาในถิ่นใดถิ่นหนึ่งควรไปโปรดใครก่อน

7. การรู้จักจังหวะและโอกาส ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวะและโอกาสให้เป็นประโยชน์เมื่อยังไม่ถึงจังหวะ ไม่เป็นโอกาส เช่น ผู้เรียนยังไม่พร้อม ไม่ชิงหักหาญหรือตั้งต้นทำ แต่ก็ต้องตื่นตัวอยู่เสมอเมื่อถึงจังหวะหรือเป็นโอกาส ก็ต้องมีความฉับไวที่จะจับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ไม่ปล่อยให้ผ่านไปเสียเปล่า

8. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ สอนอย่างไม่มีอัตโนมัติ เมื่อสมควรก็ต้องยอมให้ผู้เรียนรู้สึกตัวว่าเขาเก่ง บางคราวสมควรชมก็ชม บางคราวสมควรโอรนอ่อนผ่อนตาม ก็ยอมตาม สมควรขัดก็ขัด สมควรคล้อยก็คล้อย สมควรปลอบก็ปลอบ

9. การลงโทษและให้รางวัล ในพุทธวิธีในการสอนไม่เน้นที่จุดนี้ ใช้เท่าที่จำเป็น “ทรงแสดงธรรมในบริษัท ไม่ทรงยอบบริษัท ไม่ทรงรุกรานบริษัท ทรงชี้แจงให้บริษัทเห็นแจ้ง” “พึงรู้จักการยกยอและการรุกราน ครั้นรู้แล้วไม่พึงยกยอ ไม่พึงรุกราน พึงแสดงแต่ธรรมเท่านั้น” ไม่ทรงใช้ทั้งวิธีลงโทษและให้รางวัล ใช้การชมเชยกย่องบ้าง แต่เป็นไปในรูปการยอมรับคุณความดีของผู้นั้น

10. กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้งต่างคราว ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สิ้นสุด การแก้ไขปัญหาคณะหน้าย่อมอาศัยปฏิภาณ คือ ความสามารถในการประยุกต์หลัก วิธีการ และกลวิธีต่างๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะครั้ง เฉพาะคราวไป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2556)

สรุปได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นว่า ปัญญาเป็นสิ่งสร้างสรรค์ขึ้นภายในตัวผู้เรียนเอง โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรช่วยชี้แนะทางการเรียน (Coach) ทรงสอนผ่านการปฏิบัติ การสนทนา โดยผ่านสื่อธรรมชาติ สอนให้เข้าใจง่าย ชวนให้ผู้เรียนใคร่อยากเรียนรู้และปฏิบัติตามด้วยตนเอง สร้างศรัทธา และพอใจในการเรียนรู้

5. หลักการและความสำคัญในการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กันและมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลายได้กำหนด สาระต่างๆ ไว้ ดังนี้

1. ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีค่านิยมที่ดีงาม รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

2. หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคม ปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปณิธานค่านิยมที่ดี มีสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

3. เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ และการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4. ประวัติศาสตร์ เวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ความเป็นมาของชาติไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลกและ

5. ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพแหล่งทรัพยากร ภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

สรุปได้ว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจัดเป็น 5 สาระ คือ สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระเศรษฐศาสตร์ สาระประวัติศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ มีจุดมุ่งจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์และการอยู่ร่วมกันกับคนในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เรียนรู้และเข้าใจถึงการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยและกาลเวลา ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทนอดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง มีคุณธรรมจริยธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก

6. ขั้นตอนการออกแบบการเรียนรู้ใน New normal

การออกแบบการเรียนรู้ใน New normal มีจุดเน้นอยู่ที่การทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพที่เป็นการเรียนรู้เชิงลึกคือ รู้จริง รู้ชัด นำไปประยุกต์ใช้ และสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ การออกแบบการเรียนรู้ที่จะตอบสนองจุดเน้นดังกล่าวควรดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์ Passion ของผู้เรียน ว่าอะไรที่สามารถกระตุ้นผู้เรียนให้มี Passion ในการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนจะมีสิ่งกระตุ้นแตกต่างกัน หากผู้สอนค้นพบสิ่งกระตุ้น Passion ดังกล่าวจะเป็นจุดเริ่มต้นของพฤติกรรมการเรียนรู้อันพึงประสงค์ของผู้เรียน เช่น ความกระตือรือร้น การแสวงหาความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นต้น

2. วิเคราะห์สาระและกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ Passion ของผู้เรียน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สาระและกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความความสงสัยใคร่รู้ของผู้เรียน กิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ Passion จะช่วยทำให้ผู้เรียนใช้พื้นที่การเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง ตรงกันข้ามหากกิจกรรมการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับ Passion ผู้เรียนจะมีพฤติกรรมไม่อยากเรียนรู้

3. วิเคราะห์ Platform และวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน การวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้ช่วยทำให้ผู้เรียนมีทางเลือกที่จะเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนเอง(หลายเส้นทางเป้าหมายเดียวกัน)

4. เตรียมทรัพยากรการเรียนรู้ สำหรับการเรียนรู้ในแต่ละ Platform และวิธีการเรียนรู้ ขั้นตอนนี้จะช่วยทำให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกพื้นที่การเรียนรู้ของตนเองในลักษณะการเรียนรู้ส่วนบุคคล (Personalized learning) หรือการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนมีจิตใจจดจ่อและมุ่งมั่นอยู่กับการเรียนรู้ของตนเอง

5. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะเปิดพื้นที่การเรียนรู้ ทั้ง 5 ประการ ได้แก่ 1)เปิดโอกาสให้ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ของตนเอง 2)เปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกแบบและใช้วิธีการเรียนรู้ของตนเอง 3)เปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินเพื่อพัฒนาตนเอง 4)เปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ต่อส่วนรวม และ 5)เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสะท้อนคิดตนเอง เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ครั้งใหม่หากผู้สอนเปิดพื้นที่การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้มากเท่าใด การเรียนรู้เชิงลึกจะเกิดขึ้นได้มากเท่านั้น

6. ประเมินประสิทธิภาพของ Platform และวิธีการเรียนรู้ที่ผู้สอนได้ใช้ในการจัดการเรียนรู้ว่าสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งผลการประเมินในส่วนนี้จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีพื้นที่การเรียนรู้มากขึ้น (วิชัย วงษ์ใหญ่, มารุต พัฒนา, 2563)

สรุปได้ว่า การออกแบบการเรียนรู้ใน New normal มีจุดเน้นอยู่ที่การทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพที่เป็นการเรียนรู้เชิงลึกคือ รู้จริง รู้ชัด นำไปประยุกต์ใช้ และสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ โดยมีขั้นตอนคือการวิเคราะห์ Passion ของผู้เรียน วิเคราะห์สาระและกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ Passion ของผู้เรียน วิเคราะห์ Platform และวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน เตรียมทรัพยากรการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะเปิดพื้นที่การเรียนรู้ และประเมินประสิทธิภาพของ Platform

7. กระบวนการจัดกิจกรรมเรียนรู้สังคมศึกษาตามหลักพุทธวิธี 9 อย่าง

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธีแบบอุปมา-อุปไมย(การเปรียบเทียบ) ประกอบด้วย 1)ขั้นสืบค้น-ขั้นเชื่อมโยง เปรียบเทียบนามธรรมกับรูปธรรมให้ผู้เรียนเห็นชัดเจน ครูผู้สอนและผู้เรียนมีส่วนร่วม, ความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ป็นนามธรรมกับรูปธรรม 2)ขั้นฝึก ยกตัวอย่างสิ่งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม, ผู้เรียนแต่ละรูปหรือแต่ละกลุ่มร่วมอภิปรายหรือนำเสนอสิ่งที่เป็นนามธรรม

หรือรูปธรรม, หาข้อสรุปเกี่ยวกับเนื้อหาที่เป็นนามธรรม-รูปธรรม และ 3) ชั้นประยุกต์ ค้นคว้าสิ่งที่เป็นนามธรรมกับรูปธรรมในเนื้อหาอื่นๆ นอกเหนือจากเนื้อหาที่กำหนดให้

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธีแบบปุจฉา-วิสัชนา(การถาม-ตอบ) ประกอบด้วย 1) ชั้นสืบค้น-ชั้นเชื่อมโยง การทำหน้าที่เป็นผู้ถาม-ตอบที่ถูกต้องเหมาะสมแก่กาลเทศะ, วิธีถาม-ตอบ (ตอบทันทีเมื่อมีผู้ถาม, ตอบแบบมีเงื่อนไข, ย้อนถามผู้ถามก่อนแล้วจึงตอบ, นิ่งเสียไม่ตอบ เป็นต้น) 2) ชั้นฝึก ตัวอย่างการถาม-ตอบ, ถาม-ตอบแบบคนต่อคน, ถาม-ตอบแบบกลุ่มต่อกลุ่ม ถาม-ตอบแบบกลุ่มต่อคน เป็นต้น, หาข้อสรุปเนื้อหาที่เกี่ยวกับการถาม-ตอบ และ 3) ชั้นประยุกต์ ค้นคว้าเพิ่มเติม นอกเหนือจากเนื้อหาที่กำหนดไว้ในแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธีแบบธรรมสากัจฉา(การสนทนา) ประกอบด้วย 1) ชั้นสืบค้น-ชั้นเชื่อมโยง ครูผู้สอนเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาหรือจำลองสถานการณ์ 2) ชั้นฝึก ผู้เรียน/ครูผู้สอน-อภิปรายในประเด็นที่เป็นปัญหา หัวข้อ หรือสถานการณ์ ตามเนื้อหาที่กำหนด, หาข้อสรุปในประเด็นที่เป็นปัญหา หัวข้อหรือสถานการณ์จากการสนทนาอภิปราย และ 3) ชั้นประยุกต์ ศึกษาเพิ่มเติม การสนทนา-อภิปรายของบุคคล กลุ่มคน ละคร องค์กร เป็นต้น

4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธีแบบอริยสัจ 4(กำหนดปัญหา, ตั้งสมมุติฐาน, ทดลอง, วิเคราะห์ สรุป) ประกอบด้วย 1) ชั้นสืบค้น(ทุกข์) กำหนดปัญหา, ที่มาของปัญหา, การเกิดปัญหา (ตามเนื้อหาที่กำหนด) 2) ชั้นเชื่อมโยง(สมุทัย) ตั้งสมมุติฐาน, การอนุมาน, การคาดคะเน, ความน่าจะเป็น, ปัจจัยเสี่ยง 3) ชั้นฝึก(นิโรธ) ทดลอง, เก็บข้อมูล, วิเคราะห์, สรุปผล และ 4) ชั้นประยุกต์(มรรค) การนำไปประยุกต์ใช้กับสิ่งอื่นๆ นอกเหนือจากเนื้อหาที่เรียนรู้

5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธีแบบไตรสิกขา(ระเบียบวินัย, จิตใจแน่วแน่, แก้ปัญหา ถูกต้อง)ประกอบด้วย 1) ชั้นสืบค้น(ศีล) สร้างความมีระเบียบวินัย ความมีศรัทธา ความตระหนัก ความเร้าให้เกิดกับผู้เรียนพร้อมที่จะเรียน 2) ชั้นเชื่อมโยง(สมาธิ) ให้ผู้เรียนรวมพลังจิตใจ ความคิดอันแน่วแน่ในการตั้งใจฟัง ตั้งใจดู ตั้งใจจดจำและเห็นความสำคัญต่อเนื้อหาที่จะนำเสนอ 3) ชั้นฝึก(ปัญญา) ใช้สมาธิ จิตใจอันแน่วแน่ทำความเข้าใจกับปัญหา, ค้นหาสาเหตุที่มาที่ไปของปัญหา, แก้ไขปัญหาอย่างถูกต้องและถูกวิธี และ 4) ชั้นประยุกต์(ปัญญา) ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้, เกิดปัญญาและมีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นๆ ถูกต้อง

6. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธีแบบพหุสูต(ฟังมากๆ, เขียนมากๆ, ถามมากๆ, คิดวิเคราะห์มากๆ) ประกอบด้วย 1) ชั้นสืบค้น-ชั้นเชื่อมโยง(การสร้างศรัทธา) การจัดบรรยากาศในการนำเข้าสู่บทเรียน, การสร้างแรงจูงใจในการนำเข้าสู่บทเรียน, บุคลิกภาพตลอดถึงการวางตัวที่เหมาะสมของผู้สอน, การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน 2) ชั้นฝึก(การฝึกทักษะ) กิจกรรมกลุ่ม/รายบุคคล, การปฏิบัติ/การนำเสนอ/การแสดงออก, ฝึกการเขียน, การฟัง, การถาม, และการคิดวิเคราะห์

และ 3) ชั้นประยุกต์ (การประเมิน) การประเมินตนเอง, การประเมินของกัลยาณมิตร, การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและการนำไปประยุกต์ใช้

7. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธีแบบโยนิโสมนสิการ(การทำไว้ในใจโดยแยกกาย, การใช้ความคิดถูกวิธี) แบบที่ 1 ประกอบด้วย 1) ชั้นสืบค้น-ชั้นเชื่อมโยง ผู้เรียนรู้จักคิด คิดเป็น คิดอย่างมีระบบ, ผู้เรียนรู้จักมอง รู้จักพิจารณา ไตร่ตรอง วิเคราะห์ สังเคราะห์ 2) ชั้นฝึก ฝึกการคิดหาเหตุผล, ฝึกการสืบค้นถึงต้นเค้า, ฝึกการสืบสาวให้ตลอดสาย, ฝึกการแยกแยะสิ่งนั้นๆ ปัญหาต่างๆ ตามสถานะแห่งเหตุและปัจจัย และ 3) ชั้นประยุกต์ ผู้เรียนนำการใช้ความคิดอย่างถูกวิธีไปประยุกต์ใช้กับเหตุการณ์ปัจจุบัน

8. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธีแบบโยนิโสมนสิการ(สร้างศรัทธาและวิธีคิดให้กับผู้เรียน) แบบที่ 2 ประกอบด้วย 1) ชั้นสืบค้น-ชั้นเชื่อมโยง ครูผู้สอนสร้างเจตคติที่ดีต่อผู้เรียน, ครูผู้สอนเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญ หัวเรื่อง ครูผู้สอนแนะนำแหล่งวิทยาการ แหล่งข้อมูล 2) ชั้นฝึก ผู้เรียนฝึกการรวบรวมข้อมูล, ครูผู้สอนจัดกิจกรรมให้เกิดกระบวนการคิดแก่ผู้เรียน เช่น คิดสืบค้นต้นเค้า คิดสืบสาวตลอดสาย คิดสืบค้นต้นปลาย และคิดโยงสายสัมพันธ์, ฝึกการสรุปประเด็น เปรียบเทียบ ประเมินค่า โดยวิธีอภิปราย ทดลอง ทดสอบ, ดำเนินการเลือกและตัดสินใจ, กิจกรรมฝึกปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ผลการเลือกและตัดสินใจ และ 3) ชั้นประยุกต์ สังเกตวิธีการปฏิบัติ ตรวจสอบ ปรับปรุง, อภิปรายและสอบถาม, สรุปบทเรียนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้, วัดและประเมินผลตามสภาพจริง

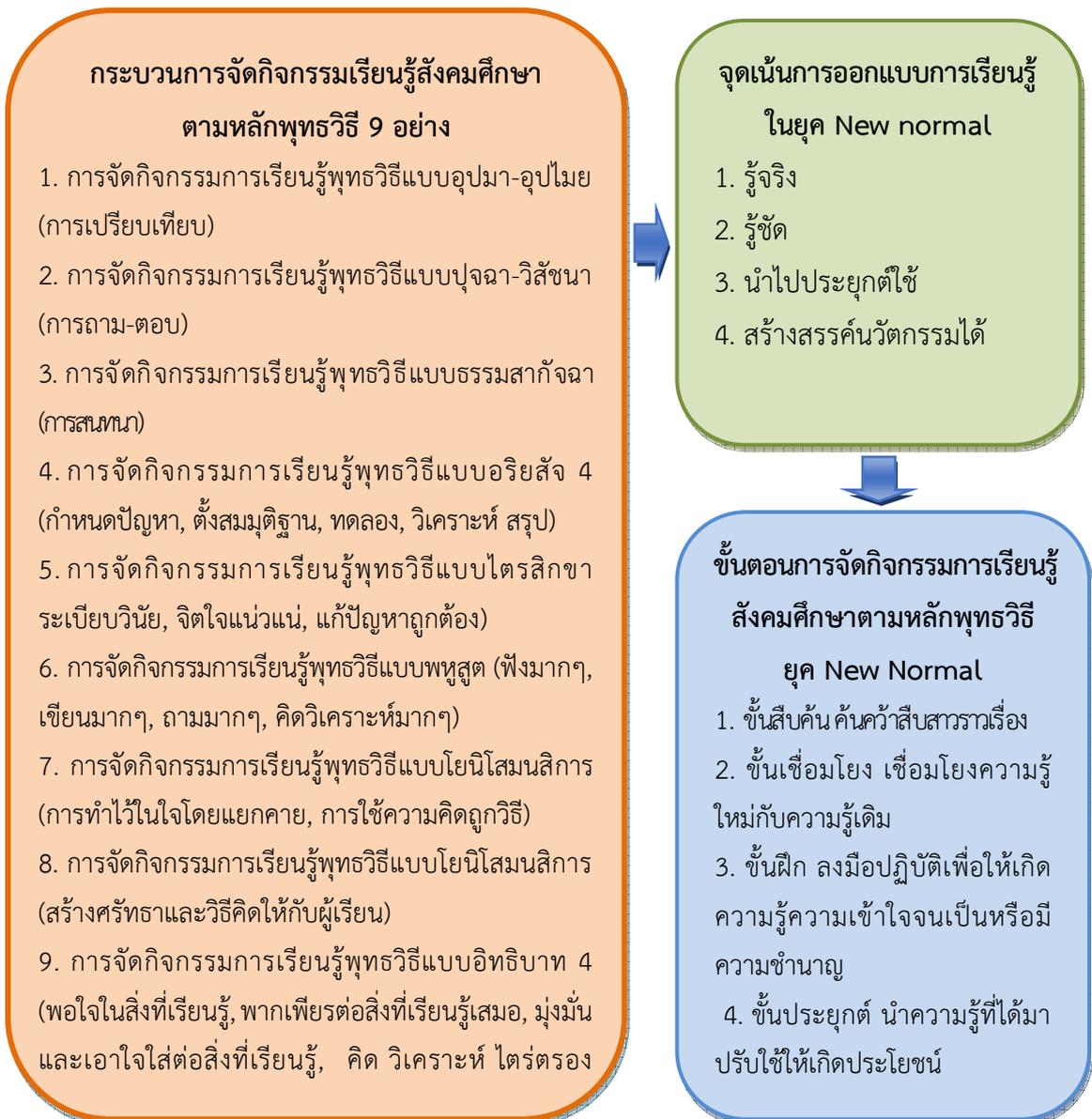
9. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธีแบบอิทธิบาท 4(พอใจในสิ่งที่เรารู้, พากเพียรต่อสิ่งที่เรารู้เสมอ, มุ่งมั่นและเอาใจใส่ต่อสิ่งที่เรารู้, คิด วิเคราะห์ ไตร่ตรอง ก่อนนำไปใช้) ประกอบด้วย 1) ชั้นสืบค้น(ฉันทะ) สร้างความพอใจและความสำคัญต่อสิ่งที่เรารู้ และสิ่งที่ได้รับ 2) ชั้นเชื่อมโยง(วิริยะ) พังให้หมด จดให้มาก ปากต้องไว ใจต้องคิด(หัวใจบัณฑิต สุ จิ ปุ ลิ) 3) ชั้นฝึก(จิตตะ) มุ่งมั่น โดยฝึกฟังมากๆ ฝึกคิดมากๆ ฝึกถามมากๆ และฝึกเขียนมากๆ และ 4) ชั้นประยุกต์ (วิมังสา) พิจารณา ไตร่ตรอง แยกแยะ อธิบาย นำเสนอ และประยุกต์ใช้ (คณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, 2558)

สรุปได้ว่า กระบวนการจัดกิจกรรมเรียนรู้สังคมศึกษาแบบพุทธวิธี 9 อย่าง เป็นการนำหลักธรรมและวิธีการสอนของพระพุทธเจ้ามาบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายสูงสุดต่อไป มี 4 ขั้นตอน คือ 1) ชั้นสืบค้น ค้นคว้าสืบสาวราวเรื่อง 2) ชั้นเชื่อมโยง เชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม 3) ชั้นฝึก ลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจจนเป็นหรือมีความชำนาญ และ 4) ชั้นประยุกต์ นำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์

8. สรุป

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษายุค New Normal นั้นมีจุดเน้นอยู่ที่การทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพที่เป็นการเรียนรู้เชิงลึกคือ รู้จริง รู้ชัด นำไปประยุกต์ใช้ และสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ เป้าหมายของการศึกษาอาจยังคงเดิม แต่ผู้เรียนสามารถใช้วิธีที่แตกต่างในการไปถึงจุดหมายได้ ครูต้องคำนึงว่ารูปแบบการเรียนรู้ของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ครูจึงต้องออกแบบให้ตรงตามจริตการเรียนรู้และ

ความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งสอดคล้องกับพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าพระองค์ที่ทรงทราบพื้นฐานทางจิตใจของแต่ละคน แล้วทรงจัดธรรมะมาสอนให้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไป เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หรือว่า เก่ง ดี มีสุข การจัดการเรียนรู้แบบพุทธวิธีจึงเป็นฐานแห่งความสำเร็จในการเรียนรู้ของพุทธบริษัท และสามารถถือเป็น “Innovation” นวัตกรรมสุดยอดยุคไทยแลนด์ 4.0 เพราะมีการทดลองใช้และพัฒนาต่อเนื่องมาโดยตลอด ฉะนั้น กระบวนการกิจกรรมการเรียนรู้พุทธวิธีการสอนจึงเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยุค New Normal เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้บรรลุผลสำเร็จตามจุดประสงค์การเรียนรู้ต่อไป ซึ่งพุทธวิธีการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษายุค New Normal สามารถสรุปเป็นแผนภาพองค์ความรู้ได้ ดังนี้

9. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสยามสปอร์ต ซินดิเคท จำกัด.
- คณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. (2558). **หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ.2558 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551**. นครปฐม : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2554). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 34. นนทบุรี : เอส.อาร์. พรีนติ้ง แมสโปรดักส์
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). **พุทธวิธีในการสอน**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด.
- พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ. (2558). **พระบรมครู**. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2563. จาก <http://live.siammedia.org/index.php/article/dharma/1762>
- วิชัย วงษ์ใหญ่, มารุต พัฒนาผล. (2563). **การออกแบบการเรียนรู้ใน New normal**. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- AKSORN. (2020). **การเรียนรู้ใหม่ ในวิถี New Normal**. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2563. จาก <https://www.aksorn.com/en/new-normal-1>